

110

MARÇ
2011

LEGITIMITAT 3S ESTABILITAT

Narcís Serra President del CIDOB

Jordi Vaquer Director del CIDOB

De l'Atlàntic a l'Índic, la totalitat dels països àrabs han estat sacsejats per les revoltes de la dignitat que van començar a Tunísia. La regió sencera ha entrat en una etapa nova, tot i que encara és d'hora per veure les declinacions que la primavera democràtica tindrà a cada país. De moment, però, una cosa ha quedat clara: els governs autoritaris dels països àrabs no han aconseguit preservar aquesta estabilitat que tant han anhelat els dirigents europeus. Però el canvi que s'està operant té un potencial enormement positiu, i seria inútil, i negatiu per a Europa, intentar tornar a una situació semblant a l'anterior. La millor manera de garantir l'estabilitat en aquest escenari transformat per les revoltes de la dignitat és que els països àrabs es dotin de sistemes de govern que siguin vistos com a legítims per llur població.

L'estabilitat a la Mediterrània ha estat un objectiu preuat per tots els estats membres de la UE, i molt en particular pels que en són riberencs. Tanmateix, la idea de com havia de ser aquesta estabilitat no ha estat sempre la mateixa. A la Conferència Euromediterrània de Barcelona, el 1995, es va posar en marxa un procés que cercava l'estabilitat a través de la transformació. La resolució dels conflictes (en particular, el conflicte àrabo-israelià), l'arribada de la prosperitat al sud, la reforma política en favor d'un bon govern democràtic i la multiplicació dels llaços entre societats eren els elements identificats com a clau per a l'estabilitat. En la seva concepció inicial, el procés de Barcelona era un procés transformador on calia avançar en paral·lel en tots quatre àmbits. Més que un punt de partida, l'estabilitat era per tant el punt d'arribada. Dit d'una altra manera, s'estava construint una estabilitat dinàmica, i no estàtica.

Malauradament, el procés no va trigar a deteriorar-se, i no va resistir xocs com ara el descarrilament del procés de pau a l'Orient Mitjà, els atemptats de l'onze de setembre de 2001 o la invasió de l'Iraq. La decadència va venir accelerada per l'abandonament progressiu per part dels governs, tant dels estats membres de la UE com dels estats tercers mediterranis, dels objectius inicials acordats a Barcelona. De mica en mica, els principals països europeus varen anar-se empassant un mite que els socis del sud els servien en safata. Segons aquest mite, els governs

àrabs existents, per més defectes que tinguessin, eren millors que qualsevol alternativa possible. I, per tant, pressionar per la reforma no només era inútil, sinó que podia arribar a ser contraproduent per als interessos propis.

No seria encertat pensar que els estats europeus prefereixen règims com els de Mubarak i Ben Ali a una democràcia basada en l'estat de Dret. La seva errada, més aviat, va ser empassar-se que aquests governs despòtics i corruptes eren l'única salvaguarda possible contra mals pitjors: l'islamisme polític radical, la immigració descontrolada, una guerra oberta amb Israel o una deriva caòtica i violenta en el sí d'aquests països. Per això molts europeus varen començar a equiparar estabilitat a statu quo. La idea que prevalia ja no era transformar l'entorn mediterrani, sinó treballar en projectes concrets sense voluntat de qüestionar el marc polític i econòmic general. Aquesta nova manera de fer és la que va inspirar la Unió per la Mediterrània, que va néixer amb la voluntat explícita de deixar de banda les qüestions polítiques per avançar en temes purament tècnics. No es casualitat que, en una regió on les qüestions polítiques de fons tenen tant de pes, una Unió basada en aquesta premissa no hagi pogut ni tan sols començar a caminar.

Les revoltes àrabs de la dignitat, i en particular els seus èxits a Tunísia i a Egipte, han descartat de manera definitiva la confusió entre estabilitat i immobilisme. L'autoritarisme no ha dut estabilitat i, de fet, la inestabilitat més intensa ha esclatat precisament allà on el dictador s'ha aferrat amb més duresa a l'estat anterior de les coses: la Líbia de Ghaddafi. La crisi líbia és molt més amenaçadora que la incertesa a Egipte i Tunísia. Els èxits d'aquestes dues revolucions, en canvi, poden permetre evolucions a altres països, com sembla que pugui ser el cas a Jordània o al Marroc. És d'hora per veure quant trigarà aquest moviment a consolidar una situació estable a la regió, però ja ara sembla clar que l'immobilisme és més amenaçador que no la voluntat d'una transició democràtica. Un cop més, el realisme en política s'ha mostrat com un mal conseller: ja va passar a Vietnam i a Iraq, i li seguirà passant a qui en política exterior actui pensant només en el qui té el poder en cada moment determinat, ignorant la natura i consistència d'aquest poder.

Seria il·lusori, tanmateix, negar l'evidència: en aquest moment les incerteses i les possibilitats que els processos no arribin a bon port són molt grans. No podem oblidar les experiències fallides d'obertura democràtica a Algèria i als territoris palestins. I l'actual situació a Líbia ens recorda que la desestabilització de qualsevol país mediterrani és una amenaça molt directa a la seguretat de la pròpia UE. Per això, cal trobar la manera de reconstruir una nova estabilitat, dinàmica, a la Mediterrània. Si la clau de volta de la idea estàtica d'estabilitat es el manteniment del statu quo, quin seria l'element primordial d'una estabilitat dinàmica?

La resposta només pot ser una: la legitimitat. Els processos de transició que ara emprenen països com Tunísia i Egipte només poden consolidar-se i reeixir si es fan en un període llarg de temps. La profunditat de les reformes ha de ser molt gran, no per prescripció d'Europa o de cap potència exterior, sinó per l'anhel d'unes societats empoderades per l'èxit de llurs revolucions democràtiques. La manera en que aquests països trobaran estabilitat serà establint sistemes de govern que siguin vistos com a legítims per llurs ciutadans. Per això el més important no és encarrilar o contenir les reformes, excloure actors o escenaris, sinó assegurar que el resultat final de les transicions siguin règims legítims que els propis ciutadans vulguin ajudar a preservar.